

Р. Атаханов. – 2-е изд., стер. – М. : Академия, 2005. – 208 с.

3. Монахов Н. И. Изучение эффективности воспитания. Теория и методика / Монахов Н. И. – М. : Педагогика, 1991. – 144 с.

4. Трофімов Ю. Л. Психологія : підруч. / Ю. Л. Трофімов. – 3-тє вид., стер. – К. : Либідь, 2001. – 560 с.

РЕЗЮМЕ

Е. В. Петровская. Критерии, показатели и уровни сформированности общественно-нормативного поведения учащейся молодежи творческих неформальных объединений.

В статье представлена система критериев сформированности общественно-нормативного поведения учащейся молодежи творческих неформальных объединений (мотивационно-ценностный, когнитивно-осознаваемый, эмоционально-чувственный, рефлексивно-регулятивный и деятельностно-поведенческий). Согласно критериям и показателям определены уровни сформированности общественно-нормативного поведения (высокий, средний, низкий и деформированный).

Ключевые слова: критерии, показатели, уровни сформированности, общественно-нормативное поведение, учащаяся молодежь, творческие неформальные объединения, социализация.

SUMMARY

E. Petrovskaya. Criteria, indicators and levels of forming the social-regulatory behavior of students creative informal association.

In the article is defined criteria system of formation of the socio-normative behavior for students of creative informal associations (motivational-evaluative, cognitive-aware, emotionally sensitive, reflexive-regulatory and activity-behavioral). According to the criteria and indicators defined levels of formed social-normative behavior (high, medium, low and distorted).

Key words: criteria, indicators, levels of formation, social-normative behavior, students, creative informal associations, socialization.

УДК 378.14:371.134:37.013.42

Ю. В. Сапарай

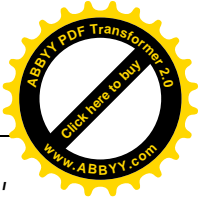
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті обґрунтовано проблему формування готовності соціальних педагогів до інноваційної професійної діяльності, проаналізовано становлення інноваційної соціально-педагогічної системи в освітній, практичній і науковій парадигмах.

Ключові слова: інноваційна діяльність, майбутні соціальні педагоги, соціально-педагогічна робота, соціально-педагогічна система, фахова підготовка.

Постановка проблеми. Вітчизняна соціальна педагогіка, що просувається складним шляхом визначення своєї соціокультурної сутності в умовах побудови новітнього інформаційного суспільства, потребує якісного переосмислення змісту, цілей, завдань, методів, засобів соціально-педагогічної діяльності та прогнозування перспектив подальшого розвитку.



Це обумовлено кризовими соціальними, економічними, політичними, культурними реаліями сьогодення, що виявляють недовіру традиційних шляхів забезпечення соціальних гарантій та спричиняють поштовх до розробки новітніх технологій подолання накопичених суспільних суперечностей.

За таких умов значного потенціалу для гармонізації перехідних процесів набуває соціально-педагогічна система, яка, на думку Т. О. Дмитренко, є складним об'єктом, що включає як компоненти суб'єктів (соціальний педагог, клієнт та ін.), прямі та зворотні зв'язки між ними, засоби спільної діяльності для реалізації процесів організації, управління, спілкування з метою соціального виховання, соціалізації, адаптації особистості [3, 5].

Очевидно, необхідно організувати підготовку фахівців соціальної сфери нової генерації, здатних здійснювати специфічну професійну соціально-педагогічну діяльність щодо розв'язання тих проблем особистості, що існують на макро-, мезо- та мікрорівнях суспільного розвитку [5, 12].

Аналіз актуальних досліджень. Вітчизняна і зарубіжна наукова думка започаткували теоретичні основи дослідження інноваційного потенціалу соціально-педагогічної сфери в цілому та її культурного, педагогічного, психологічного, філософського аспектів зокрема.

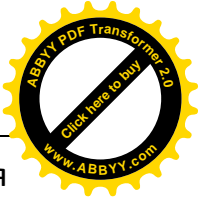
Так, особливості професійної соціально-педагогічної діяльності та їх врахування у процесі професійної підготовки фахівців проаналізовано у наукових доробках В. Бочарової, Ю. Галагузової, І. Зверевої, А. Капської, Г. Лактіонової, Л. Міщик, Л. Штефан та ін.

Основні положення педагогічної інноватики розкриті К. Ангеловські, Х. Барнет, В. Загвязинським, В. Николко, Н. Юсуфбековою та ін.

Певні аспекти готовності вчителя до інноваційної педагогічної діяльності висвітлено у працях О. Козлової, Л. Подимової, В. Сластьоніна та ін.

Проблему використання інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів розкрили П. Гусак, О. Дубасенюк, І. Козубовська та ін.

Проте на сьогодні не здійснено комплексного аналізу готовності майбутніх соціальних педагогів до інноваційної професійної діяльності, не визначено теоретико-методологічних та практичних засад формування інноваційної культури, не розроблено технологічне забезпечення цього процесу.



Мета статті – теоретично обґрунтувати проблему формування готовності соціальних педагогів до розробки та впровадження та нововведень у сферу соціальної практики.

Виклад основного матеріалу. Основою розвитку інформаційного суспільства є не лише застосування прогресивних винаходів, але й формування інноваційного середовища. До цього процесу залучається вся інфраструктура суспільства – економіка, культура, сфера комунікації, а також освіта [9].

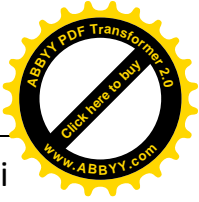
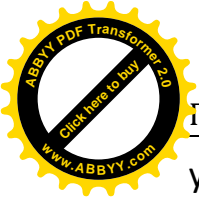
Саме освіта XXI ст. має забезпечити успішне функціонування особистості в умовах інноваційного типу суспільного життя. У зв'язку з цим провідною тенденцією розвитку національних освітніх систем стає їх модернізація на засадах інноваційного підходу, сутність якого полягає в тому, що визначальним чинником успішності сучасної людини визнається її здатність до інноваційної діяльності та інноваційного типу мислення [2].

Оскільки соціальна педагогіка за сучасних умов одночасно розвивається у трьох взаємопов'язаних парадигмах: освітній, практичній і науковій [1, 4], то становлення інноваційної соціально-педагогічної системи вимагає оперативного включення новітніх досягнень науки, техніки, технологій до різних складових відповідного освітнього комплексу (зміст, методика, педагогічні технології, освітній менеджмент).

Ці завдання окреслено у:

- Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») (1993 р.);
- Комплексному плані заходів розвитку загальної середньої освіти на 1999–2012 роки (1999 р.);
- Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.);
- Законі України «Про інноваційну діяльність» (2002 р.);
- Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2003 р.);
- Наказі Міністерства освіти і науки України «Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (2000 р.);
- Наказі Міністерства освіти і науки України «Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» (2002 р.) та ін.

Так, у Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») органічна інтеграція освіти і науки, активне використання наукового потенціалу вищих навчальних закладів і науково-дослідних



установ, новітніх теоретичних розробок у навчально-виховному процесі визначені провідними шляхами реформування освіти.

Комплексним планом заходів розвитку загальної середньої освіти на 1999–2012 роки передбачено забезпечити проведення наукових досліджень з актуальних проблем підготовки педагогічних кадрів, їх діяльності та професійного вдосконалення [12, 316].

У Національній доктрині розвитку освіти розкрито систему концептуальних ідей та поглядів щодо стратегії й основних напрямів розвитку освіти у першій чверті XXI століття.

Згідно з Доктриною, поєднання освіти і науки є умовою модернізації системи освіти, головним чинником її подальшого розвитку, що забезпечується:

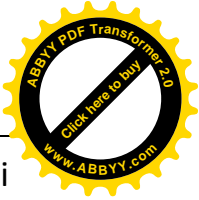
- розвитком освіти на основі новітніх наукових і технологічних досягнень;
- інноваційною освітньою діяльністю у навчальних закладах усіх типів, рівнів акредитації та форм власності;
- створенням науково-інформаційного простору, насамперед для дітей та молоді, тощо.

Законом України «Про інноваційну діяльність» окреслено визначальні принципи державної інноваційної політики, серед яких – сприяння розвитку інноваційної інфраструктури, підготовка професійних кадрів у сфері інноваційної діяльності.

Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» одним із стратегічних напрямів інноваційної діяльності на 2003–2013 роки визначено розвиток інноваційної культури суспільства.

З метою впорядкування інноваційної діяльності (тобто розробки, поширення та застосування освітніх інновацій) у системі освіти Наказом Міністерства освіти і науки України затверджено «Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності».

Процедуру надання та позбавлення статусу експериментального навчального закладу, в якому здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування педагогічних та управлінських інновацій, викладено у Наказі Міністерства освіти і науки України «Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад».



Отже, вітчизняною нормативно-правовою базою закладені вихідні положення для поступового впровадження новітніх наукових здобутків у безпосередню соціально-педагогічну діяльність, а також систему фахової підготовки майбутніх спеціалістів, у тому числі соціальних педагогів.

Для результативного введення інноваційних технологій у сферу освіти необхідне дотримання таких умов:

1) досягнення відповідного рівня технологічності інноваційної технології з урахуванням основних напрямів, спеціальностей та спеціалізації освітньої діяльності;

2) прогнозування і раціональна організація використання інноваційної технології у навчальному процесі вищих навчальних закладів різного профілю;

3) досягнення необхідного ступеня професійної готовності професорсько-викладацького складу ВНЗ до використання інноваційних технологій з урахуванням їх призначення, цілей, завдань, очікуваної ефективності та забезпечення необхідної якості вищої освіти [7, 38].

Останнє передбачає наявність певних професійно важливих якостей випускника вищого навчального закладу, що, по-перше, відображають його компетентність, ціннісні орієнтації, соціальну спрямованість, здібності; по-друге, обумовлюють його здатність задовольняти особистісні духовні і матеріальні потреби, а також його професійну придатність до виконання майбутніх соціально-професійних ролей [Там само].

Зміст практичної парадигми соціальної педагогіки виявляється у професійній реалізації фахівцями різноманітних концептуальних підходів соціально-педагогічної діяльності, що здійснюється за такими напрямками:

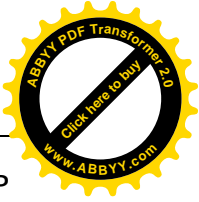
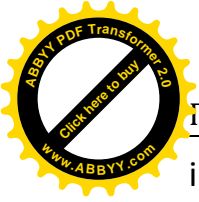
1) підвищення рівня соціокультурної адаптації індивіда чи групи засобами особистісного розвитку;

2) профілактика явищ дезадаптації (соціальної, культурної, психологічної);

3) соціокультурна реабілітація тих осіб, які мають відхилення від норми у фізичному, психічному, соціальному розвитку;

4) посередництво у взаємовідносинах індивіда чи групи із середовищем, що обумовлено інтересами їх соціокультурного становлення та розвитку [10, 266].

Таким чином, розвиток соціальної педагогіки практично орієнтованого (прикладного) характеру необхідно посилити на шляху пошуку



інноваційних рішень розв'язання різноманітних професійних завдань соціального педагога.

Практичне поле соціальної педагогіки – це сукупність низки суперечностей і проблемних ситуацій, на підставі аналізу яких формулюється коло наукових проблем у сфері соціальної педагогіки як наукової дисципліни. На практиці ці суперечності виявляються у вигляді соціального замовлення, що, на думку Л. Нікітіної та І. Липського [6], потребує залучення новаторів, здатних запропонувати нові рішення.

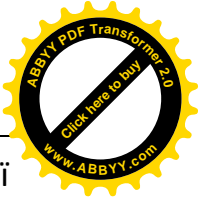
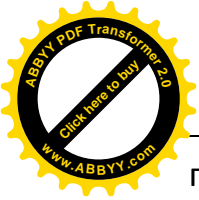
Як свідчить аналіз інноваційної практики, новаторство в соціальній педагогіці, полягає в конструюванні та впровадженні нових елементів у масову практику соціально-педагогічної роботи. Як приклади останніх наведемо такі:

- 1) нові типи освітніх закладів з превалюючою соціально-захисною функцією;
- 2) нові організаційні одиниці в масових освітніх закладах (наприклад, соціально-психолого-педагогічні служби);
- 3) нові громадські об'єднання волонтерського типу, що створюються з ініціативи громадськості для розв'язання соціальних і соціально-педагогічних проблем;
- 4) нові напрями, зміст і форми соціально-педагогічної діяльності;
- 5) нові посади, що вимагають науково-методичного забезпечення з позицій соціальної педагогіки (соціальний педагог, соціальний працівник, практичний психолог);
- 6) нові соціально-педагогічні спеціальності в системі початкової, середньої професійної та вищої освіти [6].

Щодо останнього, то вважаємо за доцільне вказати, що сучасні реалії українського суспільства дають змогу в межах спеціальності «Соціальна педагогіка» інституалізувати певні інноваційні складові шляхом виокремлення відповідних спеціалізацій (наприклад, «Гендерні студії»).

Отже, реалізація інноваційних моделей соціально-педагогічної роботи, з одного боку, дозволить якісно задовольняти зростаючі соціальні запити, а з другого, – потребує розробки сучасних теоретико-методичних основ підвищення якості професійної підготовки соціальних педагогів.

Розвиток соціальної педагогіки як науки має низку специфічних особливостей. На думку М. Приходько, однією з них є гуманістичний характер соціальної педагогіки як власне науки і як соціально-педагогічної



практики, спрямованих на подолання відчуження кожної конкретної особистості від своєї справжньої соціальної природи. За сучасних умов ця ідея конкретизується в особистісно орієнтованому підході [8, 22].

Інший фактор становлення соціальної педагогіки як науки утворений сукупністю філософських, психологічних, педагогічних, акмеологічних та інших положень, що визначають форми, методи, зміст і стратегії професійної діяльності соціального педагога. Таке міркування відбивається у змісті фахової підготовки спеціаліста, що потребує ґрунтовного науково-методичного забезпечення [8, 22].

У найширшому розумінні науковість змісту освіти означає, що основою навчальних дисциплін мають бути сучасні досягнення науки в її фундаментальних аспектах [11, 71].

Попри визначення на законодавчому рівні необхідності тісного зв'язку між наукою й освітою, дослідники і сьогодні наголошують на потребі наближення змісту освіти до сучасної науки, забезпечення належної взаємодії науки й освіти задля досягнення високого рівня розвитку освітньої галузі.

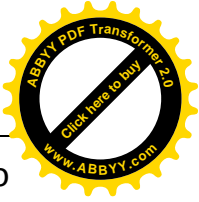
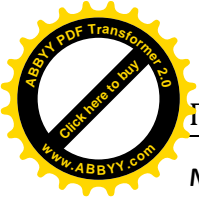
Оскільки соціально-педагогічна робота виступає, по-перше, дієвим інструментом реалізації соціальної політики, по-друге, своєрідним соціальним індикатором, що відображає рівень її ефективності [4, 89], то наведені вище положення актуалізують проблему наукового супроводу процесів навчання, подальшої фахової діяльності, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів соціальної сфери.

Висновки. Викладені положення дають підстави сформулювати такі висновки щодо досліджуваної нами проблеми:

1. Загальносвітлові тенденції інтеграції у новітнє інформаційно-технологічне суспільство, об'єктивні запити оптимізації системи відносин «особистість – соціум» актуалізують проблему застосування спеціалістами (зокрема соціальними педагогами) інтенсивного дослідницького підходу перетворення дійсності.

2. Одним із базових показників, що визначає професійну компетентність соціальних педагогів, є їх готовність до інноваційної фахової діяльності.

3. Розробка інноваційних моделей соціальних технологій, спрямованих на повноцінне задоволення нагальних суспільних потреб, сьогодні не є пріоритетом державної соціальної політики. Крім того, відсутні



механізми впровадження алгоритму подібної діяльності, що призводить до ускладнення взаємодії між суб'єктами соціально-педагогічної допомоги.

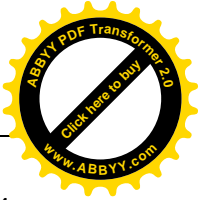
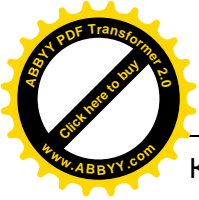
4. Упровадження в практику роботи соціального педагога інноваційних соціальних технологій дозволить оптимізувати проблему надання соціальних послуг різним категоріям клієнтів.

5. Невизначеність системи освітньо-педагогічних заходів щодо формування інноваційної культури майбутніх соціальних педагогів ускладнює реалізацію соціально-педагогічних ініціатив у професійному та соціальному середовищах.

6. Проблема цілеспрямованого формування інноваційної культури майбутніх соціальних педагогів потребує наукового обґрунтування нормативних, організаційних, науково-методичних умов розвитку цього професійного утворення; розробки системи моніторингу ефективності реалізації соціальними педагогами різноманітних соціальних проектів; організації інформаційно-методичного супроводу професійної діяльності соціальних педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеєнко Т. Соціальна педагогіка як наукова дисципліна: досвід і перспективи розвитку / Т. Алексеєнко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 3. – С. 4–8.
2. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «» / І. В. Гавриш. – Луганськ, 2006. – 44 с.
3. Дмитренко Т. О. Інтеграція загальної педагогіки й соціальної педагогіки за напрямом розвитку поняттєвого апарату / Т. О. Дмитренко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2008. – № 3. – С. 4–7.
4. Капська А. Й. Соціально-педагогічна робота як інструмент соціальної політики / А. Й. Капська // Український соціум: соціологічні дослідження та моніторинг соціальної політики (соціологія, політика, педагогіка, економіка). – 2002. – № 1. – С. 89–94.
5. Міщик Л. І. Розвиток нових стратегій підготовки спеціалістів в контексті соціальної політики України / Л. І. Міщик // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 9. – С. 12–14.
6. Никитина Л. Е. Прогноз розвитку соціальної педагогіки як научної дисципліни: обоснование и выводы [Электронный ресурс] / Л. Е. Никитина, И. А. Липский. – Режим доступа : <http://www.social-pedagog.edu.mhost.ru/Docum/Public/SP-4.html>.
7. Носков В. И. Психологические барьеры при применении инновационных технологий в условиях ВУЗа (совершенствование реализации инновационных технологий) / В. И. Носков, А. В. Кальянов, О. В. Мирошниченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 11. – С. 36–41.
8. Приходько М. І. Особистісно-орієнтована підготовка соціального педагога та працівника – нова парадигма дослідження соціальної педагогіки / М. І. Приходько // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 3. – С. 20–26.
9. Сандига О. І. Інноваційний потенціал соціального розвитку (філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія і філософія історії» / О. І. Сандига. – К., 2004. – 20 с.
10. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [за заг. ред. проф. І. Д. Звереві]. –



К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

11. Тимошенко О. Особистісна спрямованість освіти як відповідь на виклики глобалізації / О. Тимошенко // Вища освіта України. – 2009. – № 1. – С. 67–72.

12. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність : [навч.-метод. вид.] / В. В. Химинець. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.

РЕЗЮМЕ

Ю. В. Сапарай. Формирование готовности будущих социальных педагогов к инновационной профессиональной деятельности как педагогическая проблема.

В статье обоснована проблема формирования готовности социальных педагогов к инновационной профессиональной деятельности, проанализирован процесс становления инновационной социально-педагогической системы в образовательной, практической и научной парадигмах.

Ключевые слова: инновационная деятельность, будущие социальные педагоги, социально-педагогическая работа, социально-педагогическая система, профессиональная подготовка.

SUMMARY

U. Saparaj. The forming of future social teachers' readiness to an innovative professional activity as pedagogical problem.

The article deals with the problem of forming of social teachers' readiness to an innovative professional activity. The process of formation of an innovative social and educational system in educational, practical and scientific paradigms is analyzed in it.

Key words: an innovative activity, future social teachers, social and pedagogical work, social and educational system, professional training.

УДК 159.9. 07: 874.312

І. М. Щербакова, М. В. Петлюк
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті розглянуто теоретичні основи соціалізації та самовизначення старшокласників. Обґрунтовано експериментальні дані емпіричного дослідження особливостей соціалізації та самовизначення старшокласників в умовах сьогодення, залежність самовизначення від «настанов соціалізації» та їх співвідношення, чинники ефективності соціалізації сучасних випускників загальноосвітніх навчально-виховних закладів.

Ключові слова: соціалізація та самовизначення старшокласників, новоутворення.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку країни соціально-економічні умови, що швидко змінюються, спричиняють у людей когнітивні, комунікативні, емоційні перевантаження, ускладнюючи процес самовизначення і соціалізації особистості. Саме тому сьогодні є актуальною проблема пристосування людини до нових умов суспільного буття, особливо пристосування старшокласників як однієї з найбільш незахищених в умовах сьогодення ланок суспільства. Отже, особливої уваги потребує проблема пристосування у широкому розумінні слова, адже реалії життя доводять, що пасивна адаптація не відповідає активній і творчій природі людської